

S. V. MALYŠEV

MUISTEMIA LENINISTÄ¹

Ensimmäisinä päivinä Lokakuun vallankumouksen jälkeen minut lähetettiin työhön Työasiain kansankomissariaattiin. Se sijaitti silloin Marmoripalatsissa. Helmikuun vallankumouksen alussa siellä oli Kerenskin ministeri Matvei Skobelev ja hänen jälkeensä Kuzma Gvozdev. Kun pystytettiin Neuvostovalta, niin ministeriön kaikki virkailijat tekivät lakon ja lähtivät pois ministereineen. Kun me tulimme Marmoripalatsiin, ei siellä ollut ketään. Pöytälaatikot oli lukittu. Ne piti murtaa auki. Marmoripalatsin käytävillä vilahteli toisinaan ihmishahmoja kuin varjoja — siellä kuljeksi talon entistä isäntäväkeä, ruhtinaita, Konstantin Konstantinovitšin poikia. Meille kerrottiin silloin, että ruhtinatar myös oleskeli vielä palatsissa. Kansankomissaari (Šljapnikov) antoi monia päiväkäskyjä ruhtinasrodun häätämisestä palatsista, mutta käskyjen täytäntöönpano viivästyi jostain syystä. Ruhtinaat yrittivät sillä välin jo kähveltää palatsin kalleuksia. Silloin heidät kaikki tietenkin kyörättiin palatsista ilman päiväkäskyä.

Alussa meitä oli Työasiain kansankomissariaatissa ehkä vain kymmenkunta henkeä, myöhemmin tuli enemmän. Muistan Šljapnikovin — kansankomissaarin, kaksi hänen apulaistaan V. V. Schmidtin ja Gr. Feodorovin, Vinokurovin (työskenteli vakuutusosalalla). Siellä työskenteli myös tov. Tilinski sekä Viipurin tehtaan työmies tov. I. F. Kadatski. Virkakoneistossamme oli noin viisi miestä puolueeseen kuulumattomia. Kehitettiin suurisuuntaista työtä. Minut määrättiin komissaariksi, jonka tehtäviin kuului työselkkausten selvittely. Määräys johtui kaiketi siitä, että puoluetöyössä olin aikaisemmin johtanut monia suuria lakkoja ja järjestänyt työttömien neuvoston.

¹ S. V. Malyševin muistelmat V. I. Leninistä on kirjoitettu 1933; julkaistu täydellisesti kirjassa: *S. Malyšev, Muistelmia Leninistä, 1933.—Toim.*

Komissaarina ollessani jouduin tekemisiin tehdashallintojen kanssa. Ne olivat kansallistettujen, pakkoluovutettujen, kunnallistettujen ja muuten valtion omaisuudeksi siirrettyjen lukuisten tehtaiden johtokuntia. Neuvoin ja kehotin niitä suojaamaan työläisten ja proletaarisen valtiomme etuja ja varsinkin pyrkimään siihen, että tehtaat pantaisiin käyntiin täydellä teholla. Mutta näiden valtiolle siirtyneiden tehtaiden johtokunnat lakkasivat maksamasta työläisille palkkaa, ja monet johtokuntien toimihenkilöistä yksinkertaisesti pakenivat. Tosin muutamat johtokuntien jäsenistä, joko työläisten painostuksesta tai oman harkintansa perusteella, tulivat Työasiain kansankomissariaattiin ja ilmoittivat olevansa valmiita auttamaan meitä teollisuuden johtamisessa, vaikka heillä ei olekaan rahaa, että voisivat maksaa työläisille.

Muistan kun kerran Työasiain kansankomissariaattiin tuli ryhmä insinöörejä kommunistimme Karpovin johdolla. Hänen kanssaan tuli myös ryhmä Uralin kemiallisten tehtaiden työläisiä. Työasiain kansankomissariaattiin muodostettiin komiteoita, joissa oli edustajansa johtokunnista ja työläisten joukosta. Komiteat etsivät varoja palkan maksamiseksi työläisille ja raaka-aineen ostamiseksi, jotta olisi voitu jatkaa töitä. Ja usein jouduimme umpikujaan, kun emme keksineet keinoja töiden jatkamiseen emmekä palkan maksamiseen työläisille, sillä johtokunnat pitivät salassa tietonsa. Tosin Bondjužskin tehtailla Karpov yhdessä insinöörien kanssa sai hankittua sekä rahavaroja että raaka-aineita.

Tehtaiden pakkoluovutus toteutettiin useimmissa tapauksissa tehdaskomiteoiden aloitteesta. Työläiset lähettivät kaikilta Venäjän kulmilta valtuuskuntia Työasiain kansankomissariaattiin. Meidän oli vastattava kaikkiin kysymyksiin.

Kerran tavatessamme Vladimir Iljitš sanoi minulle, että olisi hyvä jos Työasiain kansankomissariaatissa joku pitäisi silmällä sotatarviketehtaita ja ajattelisi myös sitä, mitä meidän on tehtävä niille edelleen, varsinkin kun niillä on hyvin paljon väkeä, joka ei tee entistä työtä eikä sillä ole uuttakaan. Tunsin tehtaat. Olin ollut niissä puoluetyössä ja tehnyt muutakin työtä, ja mainitsin heti erikoista huomiota vaativat tehtaat, esimerkiksi Ohdan ruutitehtaat. Sinne oli jäänyt vanhoja proletaareja vain 10%, loput olivat sotapalvelusta karttaneita kauppiaiden, kulakien ja tilanherrojen poikia. Tämä toistakymmentä tuhatta käsittävä joukko ei tietenkään ollut myötämielinen meille ja tilaisuuden tullen sitä voivat käyttää hyväkseen meidän vihollisemme. Kerroin Vladimir Iljitšille myös, että Ohdan tehtailla oli käynyt meillä Työasiain kansankomissariaatissa kaksi meidän kommunistia, muistaakseni Žuk ja Kaminski (myöhemmin molemmat kaatuivat rintamalla) ja kertoneet meille, että siellä

vallitsi kauhea epäjärjestys. Tehtaalla oli paljon ruutia, dynamiittia, pyroksiliinia, meliniittiä, joka lojui pakkaamattomana ja voi joka hetki räjähtää, varsinkin kun työläiset suhtautuivat asiaan aivan välinpitämättömästi. Tehtaalla oli paljon tuotantotarkoituksiin varattua spriitä. Oli tavattu juopuneita makaa-massa puolivalmisteiden päällä tupakka hampaissa. Jos sattuu räjähdys, niin se voi, kuten meille sanoivat pyroteknikot, aiheuttaa suurta vahinkoa Pietarille.

Vladimir Iljitšä huolestutti vakavasti sellainen tilanne, ja hän käski minun ryhtyä viivyttelämättä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi. Toverien Žukin ja Kaminskin kanssa muodostimme komitean ruutitehtaiden evakuoimiseksi ja ryhdyimme työhön. Toimintaohjelma oli seuraava: ensinnäkin — viedä ruutitehtailta pois kaikki sprii. Jos ei voida kuljettaa spriitä pois, koska työläiset alkavat menševikkien vaikutuksesta vastustaa sitä, on valittava sopiva hetki, kun tuuli puhaltaa asutuksen suunnalta, työläisten asunnoilta, ja laskettava sprii kana-vaan. Panimme sen toimeen turvautumatta varaamaamme asevoimaan ja konekivääreihin. Toiseksi — oli viivyttämättä annettava lopputili työläisille, jotka olivat tulleet tehtaaseen sodan aikana eivätkä ennen sotaa olleet työskennelleet tuotannossa.

Tehtävä oli erittäin vaikea, sillä kemistien liitossa ohjaket olivat silloin menševikeillä, jotka esittivät meille kokonaisen joukon vastavaatimuksia estääkseen tehtaan puhdistamisen epäproletaarisista aineksista. Menševikit laativat kemistien ammatiliitossa sellaiset lopputiliehdot, että meidän olisi pitänyt tilittää „vaarallisista työoloista”, „tapaturmista” yms. valtavia summia, joita pankki ei voinut meille antaa. Kävimme pitkiä neuvotteluja tuon menševistisen kemistien ammattiliiton kanssa. Mutta menševikit eivät suostuneet vähäisiinkään myönnytyksiin. Lopulta vanhojen työläisten painostuksesta kemistien liitto suostui hyväksymään pienemmät maksut sekä sen, että työläisten lääkärin-tarkastuksen suorittaa Työasiain kansankomissariaatin lääkäri, sillä menševikkilääkärit jarruttivat sitä kaikin keinoin.

Vladimir Iljitš tiedusteli meidän kaikista toimenpiteistämme, ja minä selostin hänelle aina päivän tai parin kuluttua. En löytänyt moneen päivään lääkäriä, koska lääkärin yhdistys sekä Pietarissa että muissa kaupungeissa oli mielialaltaan bolševikkivastainen ja neuvostovastainen ja Pirogov-yhdistyksen edustajakokouksen päätöksen mukaisesti taisteli silloin meitä vastaan eikä tahtonut lähteä työhön Työasiain kansankomissariaatin komiteoihin eikä puolustaa Neuvostovaltion etuja. Lääkäriä etsiessäni esitin pyynnön vakuutuslääkärillemme tov. Vinokuroville, joka niihin aikoihin jo työskenteli Työasiain kansankomissariaatissa. Seuraavana päivänä hän sanoi minulle, että kommunistilääkärin pienellä ryhmällä on paljon työtä eikä hän

voi lähettää yhtään lääkäriä. Lopulta päätin matkustaa Borovitšiin ja mobilisoida Borovitšin kunnanlääkärin Kadobnaja-Malyševan, joka oli väliaikaisesti Kaupunkiliiton sotilassairaalan johtajana. Käytin vain kerran tätä lääkäriä ruutitehtailla, sillä siihen aikaan tapahtui jokin muutos tilanteessamme parempaan päin. En muista ajoimmeko hajalle sen liiton tai vangitsimmeko jonkun menševistisistä liiton päämiehistä, mutta joka tapauksessa he lakkasivat junnaamasta meitä vastaan. Tehtaan evakuointikomitean työ alkoi sujua tasaisemmin.

Vladimir Iljitšin avulla teimme nopeasti sopimuksen rautatiehallinnon ja Kulkulaitosten kansankomissariaatin kanssa, joka suostui meitä auttamaan, ja laadimme suunnitelman kaikkien sota-ajan työläisten kuljettamiseksi Schlüsselburgista (Pähkinälinnasta) ja Pietarista suoraan heidän kotipaikkakunnilleen. Valitsimme henkilöluettelujen mukaan, ja esimerkiksi Tverin läänistä kotoisin olevat panimme erikoisjuniin, jotka menivät suoraan kyseiselle seudulle. Kun kaikki tveriläiset saatiin pois, alettiin kuljettaa permiläisiä, sitten vjatkalaisia, smolenskilaisia jne.

Liikaväen poiskuljetusta koskevan kysymyksen ohella Vladimir Iljitšiä kiinnosti erikoisesti kysymys räjähdysaineista. Hän oli niiden vuoksi kovasti huolissaan siksi kun oli käynnissä saksalaisten hyökkäys Pietariin. Eräiden tykistöupseerien avulla laadimme suunnitelman kaikkien räjähdysaineiden kuljettamiseksi Ohdan tehtailta erikoisiin maakorsuihin ja lähimetsiin, ja osa meliniitista, dynamiitista ja muista räjähdysaineista meidän piti upottaa ruutitehtaiden lähellä sijaitseviin järviin. Osa tästä työstä suoritettiin minun osanotollani ja sitten ilman minua, meidän kommunistiemme ja muun muassa tov. Žukin johdolla.

Tammikuussa 1918 Työasiain kansankomissariaatissa oli jo melko paljon työntekijöitä, ja joulukuun lopussa 1917 tai tammikuun alussa 1918 sain tov. Sverdlovilta ja Vladimir Iljitšiltä määräyksen siirtyä työhön Elintarvikeasiain kansankomissariaattiin. Siihen aikaan elintarvikeasiain kansankomissaari tov. Schlichter oli lähetetty Siperiaan erikoiskomissaarina johtamaan hankintoja, Kansankomissariaatin johtoon oli jäänyt hänen sijaisensa D. Z. Manuilski, joka nimitti minut huoltoneuvoston jäseneksi ja johtamaan tavaravaihtoa ja viljanhankintoja Siperiassa.

Esitin kohta työsuunnitelman, joka oli seuraava: muodostamani ryhmä kokoaa mahdollisimman lyhyessä ajassa kaksi junalastia Siperiassa tarvittavia tavaroita ja matkustaa Siperiaan Schlichterin käyttöön tavaravaihdon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Vladimir Iljitš hyväksyi esitykseni, ja minä ryhdyin asiaa järjestämään.

Kuljetin Siperiaan kokonaisen junalastin ruutia, hauleja ja muita metsästystarpeita. Lähetimme tov. Ilmerin kanssa tavarat heti Siperian metsästysseuduille. Lähetin niistä hyvin suuren osan Angaralle, missä olimme olleet karkotuksella. Myöhemmin partisaanit kertoivat minulle, että sillä ruudilla ja niillä hauleilla he antoivat aika lailla selkään Koltšakille.

Huhtikuun lopulla 1918 taloudellinen neuvottelukokous ja erikoiskomissaari Schlichter lähettivät minut maamme keskukseen varaamaan Siperian väestölle tavaroita seuraavien viljanhankintojen ajaksi.

Omskista lähtiessäni oli jo selvää, että tšekkoslovakialaiset legionäärit sijoittivat voimiaan Siperian ja Uralin eri paikkakunnille. Tšekkoslovakialaisen joukko-osaston ja Tšeljabinskin Neuvoston välillä oli jo ollut selkkaus, oli sattunut muitakin samanlaisia tapauksia. Tilanne oli jo kehittynyt sellaiseksi, että tšekkoslovakialaisten sijoittamat voimat saattoivat millä hetkellä tahansa alkaa toimia meitä vastaan. Mutta sota-asiain kansankomissaari, joksi silloin oli nimitetty Trotski, ei nähnyt mitään eikä ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin.

Kun palasin Siperiasta Pietariin, oli hallituksemme jo Moskovassa. Maria Iljinitšnan tai jonkun toisen avulla pääsin myös Moskovassa tapaamaan Iljitšiä. Viljan ostamisesta Siperiasta ei tietenkään puhuttu paljoa, koska oli selvää, että lähi aikoina ei sieltä mitään ostettaisi eikä ollut syytä järjestää tavaravaihtoa. Se mitä kerroin Vladimir Iljitšille, sai hänet yhä enemmän vakuuttuneeksi siitä, että on otettava viivyttelämättä selvää tšekkoslovakialaisista voimista ja ryhdyttävä toimenpiteisiin taistelun käymiseksi niitä vastaan. Sinne lähetettiin heti sotilaskomissaari, joka sähköellä vahvisti Iljitšille tilanteen olevan vaarallisen ja tiedotti tšekkoslovakialaisten aikovan aloittaa aseellisen taistelun meitä vastaan.

Vladimir Iljitšin kanssa käydyn keskustelun jälkeen palasin Pietariin. Menin Pohjoisen alueen Kommuunien liiton Elintarvikekomissariaattiin tov. Voskovin luo, joka oli vanha ystäväni jo maanalaisen työn ajoilta. Tov. Voskov pyysi minua työhön avukseen, koska Pietarin elintarviketilanne oli silloin erittäin kireä. Minä suostuin. Oli selvää, että viljaa voitiin silloin hankkia vain tavaroita vastaan; oli siis heti otettava selville Pietarin silloiset tavaravarastot.

Muutaman ajan kuluttua esitin tov. Voskovi, että järjestettäisiin Vjatka- ja Kama-joelle retkikunta, joka voisi lotjiin sijoitettujen kauppojen, so. kiertävien tavaravaihtosemien avulla ostaa nopeasti viljaa Vjatkan läänin talonpojilta. Laskelmieni mukaan Vjatkan läänissä oli silloin viljaa vähintään 3 miljoonaa puutaa. Kahden päivän kuluttua tov. Voskov vastasi myöntävästi ja kehotti kirjoittamaan ehdotuksen.

Pohjoisen alueen Kommuunien liiton Kansankomissaarien Neuvosto käsitteli ja vahvisti ehdotuksen, ja niin ryhdyin järjestämään kauppaloitjien retkikuntaa Vjatkalle ja Kamalle.

Valmisteltaessa Kama-joelle lähtöä matkustin Moskovaan tapaamaan Iljitšä ja kerroin hänelle tarkoin aikeesta lähettää Kamalle ja Vjatkalle kauppaloitjia. Vladimir Iljitš kuunteli erittäin tarkkaavaisesti ja sanoi:

— En ymmärrä sellaisista asioista mitään, toveri Malyšev, mutta kertomuksestanne päättelen, että se kannattaa, ja me tuemme teitä täydellisesti.

Ilostuin kovasti hänen kannatuksestaan ja aloin selittää seikkaperäisesti, miten pitäisi järjestää tavarakauppa talonpoikien kanssa.

Minua kuunneltuaan hän kysyi:

— Missä teillä tulee olemaan johtokeskus?

Minä vastasin:

— Johtokeskus tulee olemaan lotjilla.

Mutta sitten selvisi, että hän kysyi missä aiomme ottaa tavaralasteja; vastasin, että teemme sen Kaman varrella ja osittain Kotelnitšissä.

— Entä jos tšekkoslovakit saartavat teidät tai katkaisevat tien, miten sitten?

Sitä en ollut paljonkaan ajatellut ja siksi Vladimir Iljitšin kysymys tuli yllätyksenä, mutta vastasin kuitenkin:

— Tavarat sijoitetaan eri paikkoihin pienissä erissä, ne eivät voi joutua vihollisen käsiin. Jos jääme selustaan, ryhdymme taisteluun häiritäksemme vihollisen peräytymistä, räjäyttämme siltoja ja rautateitä.

— Mitä teillä on sitä varten? — kysyi Vladimir Iljitš.

— Meillä on kivääreitä, ja patruunoita on myös riittävästi.

— Eikö teillä ole mitään siltojen ja teiden räjäyttämiseksi? Teidän on otettava mukaan myös kaikkea mitä tarvitaan siihen tarkoitukseen.

Ja hän kirjoitti heti lapun Moskovan sotilaspiirin komentajalle Muraloville määräten antamaan räjähdysaineita Kotšetovkasta (siellä oli silloin evakuoituja tavaroiita ja sotakalustoa).

Sopimusehtojen perusteella minusta tuli Pohjoisen alueen Kommuunien liiton valtuutettu ja minä sitouduin ostamaan kiinteiden normien mukaan talonpojilta viljaa ja suorittamaan maksun sekä rahassa että tavarassa heidän tarpeitaan vastavasti...

Työmme Volganvarrella kehittyi erittäin menestyksellisesti, ja kahden päivän aikana ostimme 42 tuhatta puutaa viljaa. Ensimmäisen viljalotjan saatoin itse Uvekin asemalle, lastasin rautatievaunuihin ja lähetin minne oli käsketty. Kun lähetimme Vladimir Iljitšille sähkeen tiedottaen siitä, että viljan ostaminen

kauppalotjien avulla sujuu paljon menestyksellisemmin kuin olimme odottaneet, hän lähetti meille heti sähköon, tervehti menestyksen johdosta ja neuvoi mihin on lähetettävä ostettu vilja¹.

Syksyllä 1919 minulle tarjoutui tilaisuus matkustaa Moskovaan. Vladimir Iljitšiä kiinnosti suuresti meidän työemme, hän oli iloinen menestyksemme johdosta. Häntä kiinnostivat työemme kaikki yksityiskohdat. Hän kysyi minulta:

— Mutta miten te, toveri Malyšev, määrääte tavaroiden ja viljan hinnat?

En käsittänyt ensin kysymystä.

— Miten määrään?

— Millä perusteella te arvioitte hinnat?

Minä vastasin:

— Otan lähtökohdaksi seuraavan perustan, Vladimir Iljitš. Ruis oli ennen 60 kopeekkaa puuta, tavarahan hintasuhteiden viljaan nähden oli suunnilleen se-ja-se. Viljan hinta on 4,5 entisestä, ja tavaroiden hinnat määräämme samassa suhteessa ja eräiden tavaroiden hinnat suuremmiksi.

— Ettekö ottanut ollenkaan huomioon mitään markkinatekijöitä, määräsitte muuten vain, itse?

— En ottanut huomioon mitään markkinaehtoja, eikä niitä saa ottaakaan, Vladimir Iljitš, sillä markkinat ovat nyt satunnainen ilmiö. Kun talonpojat pääsevät niille vapaasti, tuovat he enemmän ja silloin ovat omat hintansa. Jos joku kenraali Dutov saartaa jossain, viljaa ei tuoda markkinoille eikä ole tarjontaa, silloin hinnat kapuavat huimaavasti.

— Entä suostuvatko talonpojat siihen?

— Suostuvat tietenkin, sillä ellemme toimittaisi niitä tavaroita, niin ne joutuisivat markkinoille osuuskauppojen kautta keinottelijain käsiin ja keinottelijain kautta talonpojille huomattavasti korotetuilla hinnoilla. Viljanmyyjille, talonpojille, se olisi epäedullisempää, mutta näin me annamme heille tavaroita ei keinotteluhinnoilla, vaan sellaisilla hinnoilla, jotka määräämme viljanhintojen mukaisesti.

En malta olla mainitsematta, että kun saavuttuani menin Vladimir Iljitšin luo, hän ei pitkään aikaan tuntenut minua ja vain äänestä arvasi ja huudahti:

— Tekö siinä olette, toveri Malyšev! Onpa teistä tullut aika kulakki! Älkää ajelko pois partaanne, toveri Malyšev, teistä on tullut erinomainen kulakki.

Keskustelimme monia kertoja Vladimir Iljitšin kanssa, enimmäkseen viljan ostoista, mutta häntä kiinnostivat näissä keskusteluissa myös muut seikat, joita saatoinkin huomata siellä ja

¹ Ks. „Lenin-kokoelma” XVIII, s. 185.— *Toim.*

kertoa niistä hänelle. Olin koko ajan tietoinen taistelutoimista ja osallistuin itsekin niihin, ja siksi hän kyseli minulta myös sotatilanteesta Volgalla...

Saavuttuani joulukuussa 1919 Balakovoon, missä sijaitsi retkikuntani ja olivat tavarat, sain lennätinteitse тов. Frunzelta määräyksen saapua Samaraan. Lähdin sinne hevosella, sillä rautatiematka oli kovin pitkä. Saavuin perille 4—5 päivän kuluttua ja tapasin esikunnassa Mihail Vasiljevitš Frunzen, тов. Ljubimovin, тов. Kuibyševin ja muita tovereita. Mihail Vasiljevitš ilmoitti minulle, että minun oli valmistauduttava siirtämään retkikuntani tavarat ja työntekijät Turkestanin rintaman esikunnan käyttöön; hän oli sopinut asiasta Vladimir Iljitšin kanssa ja saisi lähipäivinä Keskuskomitean päätöksen. Kahden (tai yhden) päivän kuluttua esikunnan lennättimessä välitettiin suoraan minulle Politbyroon päätös siitä, että minut lähetetään Turkestantiin retkikuntineni ja jäljelläolevine tavaroineni Turkestanin rintaman vallankumouksellisen sotaneuvoston käytettäväksi taloudellisen ja kulttuuriretken järjestämistä varten Turkestanin tavallisen väestön keskuuteen.

Tammikuun alussa 1920 volgalainen retkikuntani suuntautui silloiseen Turkestantiin, missä olivat käynnissä taistelut.

* * *

Palattuani tammikuussa 1921 Turkestanin rintamalta Moskovaan kävin Vladimir Iljitšin luona ja keskustelin hänen kanssaan Turkestanin asioista. Siitä miten Vladimir Iljitš kyseli meidän työstämme Turkestanissa ja mikä puoli asiasta häntä kiinnosti näkyi selvästi, että hän oli suunnitellut suuria muutoksia talouspolitiikassa. Nämä muutokset kulkivat kolmeen suuntaan: teollisuuden kehittäminen, sodan rappioittaman maatalouden kehittäminen ja lujittaminen, tavaravaihdon järjestäminen kaupungin ja maaseudun välillä.

Kohta alkoi puolueen X edustajakokous. Vanhana maanalaisena työntekijänä, jonka tunsivat monet puolueenjäsenet, ei päähäni lainkaan pälkähtänyt huolehtia pääsylipusta edustajakokouksen istuntoihin, ja rintama-asustani huolimatta vartiomiehet eivät päästäneet minua sisälle Sverdlovin saliin, missä edustajakokous avattiin. Väittelin heidän kanssaan pari minuuttia todistellen naiivisti, että heidän edessään ei ollut puolueelle vieras ihminen. Mutta vartiomiehet eivät olleet velvollisia huomioimaan esittämiäni perusteluja, vaan yksinkertaisesti työnsivät minut syrjään ovelta. Kokoukseen menneiden toverien sysämänä seisoin oven luona ja mietin miten pääsisin edustajakokoukseen. Sillä hetkellä jonkun käsi tarttui takaa käsivarteeni kyynärpään yläpuolelta ja työnsi minua eteenpäin. En ehtinyt

edes vilkaista taakseni, kun olin salissa ja vasta siellä huomasin, että Vladimir Iljitš kulki jäljessäni. Ja pitäen minua kädestä hän vei minut puhemiehistön korokkeelle ja istutti puhemiehistöön. Istua kyyhötin tuolin reunalla kolmisen minuuttia ja huomattuani, että Vladimir Iljitš oli syventynyt jonkun kanssa keskustelemaan, livahdin käytäville.

Edustajakokous pidettiin tavattoman suuren jännityksen valitessa. Imperialistisen ja kansalaissodan aikana taloudellisesti nääntynyt maamme ja varsinkin sen proletariaatti eli olemassaolonsa vaikeinta aikaa. Ankarista olosuhteista huolimatta maamme työtätekevät kestivät sankarillisesti kaikki taistelun rasitukset. Puolueen riveissä oppositio pyrki lietsomaan tyytymättömyyttä käyttäen hyväksi vaikeaa tilannetta. Poliittinen taistelu oli vuoden 1921 maaliskuuhun mennessä tavattomasti kärjistynyt.

Kaikkien niiden erillisten vaikeuksien lisäksi, joita oli tehtailla ja maaseudulla, puhkesi Kronstadtin kapina. Opposition taistelu puoluetta vastaan voimistui. Näiden ryhmien ja „ryhmitymien” pääpukarit kävivät yhä julkeammiksi ja syytivät jokaisessa puheessaan jotain sekä puoluetta että välittömästi Iljitšiä vastaan. Vladimir Iljitš oli näissä vaikeissa oloissa iloinen ja reipas ja pyrki ylläpitämään meissäkin samanlaista mielialaa, mutta kun puhui joku opposition johtajista, Vladimir Iljitš heitti päällystakin hartioiltaan, nousi nopeasti puhujakorokkeelle, puhui purevasti ja toisinaan suurella suuttumuksella...

Puolueemme X edustajakokous vei päätökseen historiallisesti mitä tärkeimmän työn uuden talouspolitiikan perusteiden laatimiseksi, vaikka oppositiolaiset sitä vastustivat, sillä nämä keinottelivat vaikeuksilla ja tahtoivat muuttaa puolueen horjumattoman leniniläisen linjan. X edustajakokous hyväksyi jyrkän päätöslauselman ryhmäkuntalaisuutta vastaan, oppositiolaisuutta vastaan. Kronstadt oli vallattu. Oli siirryttävä uuteen talouspolitiikkaan, jonka avulla maamme lyhyessä ajassa varmasti pääsisi taloudellisesti vaurastumaan ja parantaisi kaikki monivuotisen imperialistisen sodan ja kansalaissodan valtavien taistelujen aiheuttamat vammat.

Vladimir Iljitš keskitti huomionsa uuteen talouspolitiikkaan, jonka hän oli hahmotellut, ja rakensi kaiken muun tämän tärkeimmän ympärille...

Keväällä 1921 Vladimir Iljitš kerran tavatessamme kosketteli kysymystä meidän kauppaloittemme toiminnasta Volgalla. Huomattuani kysymyksen kiinnostavan häntä sanoin, että jos viljaa osteleva lotja siirtyisi viljanmyyntipaikoille kaupaten samalla talonpojille tavaroita, niin tämän kaupankäynti- ja viljanostomenetelmän etuisuudet ilmenisivät varsin selvästi. Tavarat eivät joutuisi keinottelijain käsiin, vaan suoraan talonpojille viljan

vastineeksi. Lopuksi minulla oli tilaisuus sanoa, että nykyään tämä kaupankäyntimuoto olisi erittäin sopiva. Vladimir Iljitš sanoi, että sitä voidaan harkita, ja kehotti muutaman päivän kuluttua soittamaan hänelle. Kun soitin, niin minulle vastattiin, että Vladimir Iljitš ottaa minut vastaan. Kohta seurasi keskustelu Vladimir Iljitšin kanssa siitä, miten olisi kehitettävä kauppaloitjien työtä laajoissa mittasuhteissa. Esittämäni luonnoksen (Leninin kirjoittama muistilista tästä asiasta on julkaistu XX „Lenin-kokoelmassa”) johtopäätös oli, että me lähetämme Volgalle, Kamalle, Belaja-joelle ja muillekin joille siirtyviä viljanostoasemia, joilla pitää olla hyvä lajivalikoima talonpojalle tarpeellisia tavaroita. Talonpojat, jotka myyvät viljaa siirtyvälle viljanostosemalle, voivat ostaa sieltä kaikkea mitä tarvitsevat. Tällaisten kiertävien viljanostoasemien työstä meillä on kokemusta vuosilta 1918—1919 ja se työ antoi silloin hyviä tuloksia.

Retkikuntamme henkilöstö oli siihen aikaan Khivassa. Työntekijät olivat tottuneita, ja työn aloittaminen Volgalla ilman heitä olisi ollut vaikeata. Turkestanissa oli kova puute ihmisistä eikä heitä tahdottu sieltä päästää pois. Pyysin vaikuttamaan turkestanilaisiin, jotta he päästäisivät nopeasti henkilöstöni, ja Vladimir Iljitš antoi heti määräyksen siitä tov. Mirošnikoville ja soitti Keskuskomitean sihteerille tov. V. M. Molotoville, että hän lähettäisi Turkestanin määrärauksen retkikuntamme henkilöstön päästämiseksi Moskovaan.

A. D. Tsurupa, N. P. Brjuhanov ja vielä pari kolme toveria Elintarvikeasiain kansankomissariaatista pyrkivät tekemään kaiken välttämättömän kauppaloitjien järjestämiseksi. Mutta kansankomissariaatin virkakoneistossa, jossa oli kaikenlaista väkeä, sain kokea vahvaa vastarintaa ja jarrutusta työni järjestämisessä. Vladimir Iljitš pyrki aina lujittamaan kansankomissariaattien koneistoa myös niiden jokaisessa renkaassa ja lähetti minut aina ensiksi keskustelemaan nimenomaan siihen renkaaseen, jota tämä kysymys koski, ja äärimmäisessä tapauksessa tov. Tsurupan tai tov. Brjuhanovin puheille. Hän sanoi:

— Ja sen jälkeen tulette minun luokseni, kerrotte mitä asiasta tulee.

Jos asia luisti hyvin, ilmoitin hänelle puhelimitse, mutta jos sujui huonosti, niin juoksin jälleen Vladimir Iljitšin luo apua pyytämään. Hän soitti kansankomissaareille ja laati itse minulle tarpeellisen asiakirjan. Esimerkiksi hän itse toimitti välittömästi Elintarvikeasiain kansankomissariaatin kirjoittaman päätöksen meidän kiertävistä viljanosto- ja tavara-asemistamme.

Retkikuntamme lähti matkalle. Tavaroita meillä oli riittävästi, suunnitelma laadittu, asiasta oli hallituksen päätös, työntekijät valittu, ja niin lähdimme Volgalle. Viimeistä kertaa keskustellessamme Vladimir Iljitš sanoi minulle:

— Saadaan nähdä miten työnne menestyy, mutta esittäkää mahdollisimman laajamittaisesti kaikille talonpojille, että me ostamme heiltä viljaa, ja tavaroita toimitetaan viljan vastineeksi eikä keinottelijakauppiaiden kautta. Siihen pannaan tiukka järjestys. Nyt kaiken on muututtava, ja luontaisvero tarjoaa talonpojalle täyden mahdollisuuden isännöidä taloudessaan.

Silloin oli kevät. Lastasimme Nižnissä tavarat lotjiin ja saavuimme Tšeboksaryyn. Sinä kesänä Volganvarrella oli kauhea kuivuus. Elintarvikeasiain kansankomissariaatin ohjeen mukaisesti suuntasimme matkamme Kama-joelle. Mutta meillä ei ollut sielläkään menestystä, sillä nälänhätä otti kouriinsa yhä enemmän väestöä. Myöhään syksyllä luovutin Permissä kaikki tavarat lähetettäväksi Siperiaan ja palasin Moskovaan. Vladimir Iljitš kutsui minut luokseen, kuunteli tarkkaavaisesti kertomustani tilanteesta yleensä ja vastoinkäymisistäni ja sanoi:

— Saatte olla toistaiseksi ilman työtä.

Siihen aikaan alkoi uuden talouspolitiikan käytännöllinen järjestäminen näkyä jo täysin selvästi. Siellä täällä avattiin kauppoja, kehittyi käsityöteollisuus, ja Elintarvikeasiain kansankomissariaatin hallussa Punaisella torilla olleet ns. „Ylimmäiset kaupparivit” vapautettiin uutta valtion kauppajärjestöä — valtion universaalimyymälää (GUM) varten. Eräät GUMin myymälät olivat jo alkaneet käydä kauppaa. Keskustelussa kanssani Vladimir Iljitš vihjasi, että minä kauppa-alaa tuntevana syrjästä käsin tarkkailisin avattuja myymälöitä. Pistäydyin useina päivinä GUMin myymälöihin. Ostin jotain, kiersin kaikki osastot, sitten menin johonkin nurkkaukseen ja merkitsin muistiin, että siinä ja siinä osastossa ei kaikki ole kunnossa. Ja tavatessani Vladimir Iljitšin kerroin hänelle, että GUMissa sanokaamme lyhyttavaraosastossa on kauppa-apulaisen käytös työkeää, ostajat ovat tyytymättömiä ja lähtevät myymälästä ärtyneinä, ja jossakin GUMin toisessa osastossa tavarat ovat hyllyillä epäjärjestyksessä eivätkä kauppa-apulaiset halua laittaa tavaroita järjestykseen... Sanalla sanoen kerroin kaikesta hänelle, ja hän antoi luultavasti määräyksiä GUMin johtajalle. Kohta sen jälkeen myyjät paransivat hänen osoittamansa epäkohdat työsään.

Syystalvella 1921 Vladimir Iljitš sanoi minulle, että meidän on kehitettävä laajalti metsästystä, lisättävä valuuttatavaran — turkisten tuotantoa. „Menkää P. A. Bogdanovin puheille. Meidän on avattava Irbitin markkinat. Hän selittää teille kaiken. Pistäytykää sitten luokseni”. Korkeimmassa Kansantalousneuvostossa oli jo muodostettu toimikunta Irbitin markkinoita järjestämään. Asia saatiin pian päätökseen ja minut lähetettiin kunnostamaan koltšakilaisten tuhoamaa Irbitin markkinatoria. En ollut aikaisemmin käynyt Irbitissä. Pienen markkinatorin kunnostaminen

ei vaatinut suuria varoja, koska miltei kaikki rakennukset olivat puisia. Tarkastuksen jälkeen laadittiin menoarvio. Rakennustarpeita löytyi paikanpäällä Uralilla. Palasin Moskovaan ja ilmoitin Vladimir Iljitšille, että markkinapaikka saadaan kuntoon edellytettyyn määräaikaan mennessä. Vladimir Iljitš sanoi minulle, että Irbitin markkinoiden avaamiseen jo valmistauduttiin ja että minun piti käydä käsiksi tehtävään kaikilta puolilta, sillä minun oli hoidettava koko markkinat niiden puheenjohtajana.

Korkeimmassa Kansantalouselvostossa ja Sisämaankaupan kansankomissariaatissa oli asetettu valiokunta valitsemaan tavaroita ja laatimaan kauppajärjestystä. Valittiin tavarat, otettiin selvää mitä tavaroita tarvitaan Siperian alueilla, laadittiin suunnitelma, markkinasäännöt ja muodostettiin Markkinakomitea. Markkinakomiteaan kuului Sisämaankaupan kansankomissariaatin, Korkeimman Kansantalouselvoston, Ulkomaankaupan kansankomissariaatin ja Kulutusosuuskuntien keskusliiton edustajia. Työ- ja Puolustusneuvoston päätöksellä minut nimettiin Markkinakomitean puheenjohtajaksi. Ennen Irbitiin lähtöäni Vladimir Iljitš sanoi minulle:

— Nostakaa markkinalippu mahdollisimman korkealle, että kaikki metsästäjät — tunguusit, tsuktšit ja muut näkisivät, että me ostantme heiltä turkiksia emmekä ota väkivalloin. Kehittäkööt metsästyksen entiseen laajuuteen. Me tarvitsemme sitä. Tehkää kaikki sen hyväksi.

Markkinoiden päätyttyä palasimme Moskovaan. Vladimir Iljitš otti meidät vastaan erittäin hyvin. Suoraan sanoen jouduin Irbitin markkinoilla kokemaan paljon katkeraa. Vladimir Iljitš käsitti vaikean asemani tässä työssä ja rohkaisi minua eikä ainoastaan huomaavaisella suhtautumisellaan ja hyvillä sanoilla, vaan myös teoilla...

Huhtikuun 14 päivänä 1922 selostin Työ- ja Puolustusneuvostolle Irbitin markkinoiden tuloksia. Suorittamani työ ja Irbitin markkinoiden toiminta niille asetettujen tehtävien puitteissa todettiin menestykselliseksi.

Muutaman ajan kuluttua Vladimir Iljitš sanoi minulle, että on valmistauduttava Nižni Novgorodin messuihin.

— Aiomme avata ne tänä vuonna ja käydä niillä kauppaa niinkuin kuuluu. Asian pitäisi kiinnostaa teitä. Rakennukset ovat kuulemma kehnossa kunnossa, ne pitää korjata. Tietääkseni teillä oli kokemusta rakennustöiden alalla työttömien neuvostossa, rakensitte silloin jotain. Ehkä lähdette sinne katsomaan? Nižninovgorodilaiset ovat laatineet menoarvion, mutta se on liian suuri; minulle sanottiin, että se on miljoona 600 tuhatta ruplaa. Niin suurta summaa emme voi antaa. Ottakaa selville, miten tultaisiin toimeen pienemmillä kulungeilla.

Kohta Työ- ja Puolustusneuvoston yhteyteen muodostettiin täysivaltainen toimikunta Nižni Novgorodin markkinapaikan kunnostamiseksi. Työ- ja Puolustusneuvoston ja tämän toimikunnan valtuusmiehenä matkustin huhtikuussa 1922 Nižni Novgorodiin järjestämään markkinatorin huoneistojen kunnostamis- ja rakentamistöitä. Otimme perustaksi kunnallistalouden hallinnon laatiman menoarvion ja Vladimir Iljitšin antamien ohjeiden mukaisesti supistimme sen 180.000 ruplaksi. Käsitimme selvästi, että oli epätaloudellista hukata valtava summa varoja miltei 100 vuotta vanhoihin rakennuksiin. Rakennukset oli vain saatettava sellaiseen kuntoon ja ulkoasuun, että niissä voisi käydä kauppaa 5—8, ehkä 10 vuotta...

Vladimir Iljitšin kanssa käydyistä keskusteluista selvisi, että tärkein tehtävämme markkinoilla ja pörssissä oli valvoa, etteivät yksityiskauppiat pääsisi pettämään valtiota. Vladimir Iljitš huomautti monia kertoja minulle, että on ryhdyttävä kaikkiin toimenpiteisiin ja käytettävä koko elämäkokemus sen estämiseksi. Saavuttuani Nižni Novgorodin messujen jälkeen Moskovaan tulin Kremliin sillä hetkellä, kun Vladimir Iljitš juuri tervehdyttyään meni Kansankomissaarien Neuvoston istuntoon ja toimi puheenjohtajana. Muutamien kysymysten käsittelyn jälkeen hän julisti väliajan. Kun kaikki nousivat paikoiltaan, Vladimir Iljitš myös nousi ja tuli luokseni. Tervehtien tavanomaisen sydämellisesti Vladimir Iljitš kysyi:

— Mitä kuuluu messuilta? Onnistuivatko ne? Eihän meitä vain petkutettu? Luulenpa, ettei petkutettu.

— Minä myös luulen, ettei meitä petkutettu, Vladimir Iljitš. Käytimme kaikkia vastavaikutuksen keinoja ja olimme aina selvillä heidän asioistaan.

— Olette viekkaanlainen mies. Olen varma, etteivät he pysyneet teitä petkuttamaan.

Katsahdin häneen ihmeissäni ja hämilläni. Mutta hän sanoi:

— Niin, niin. Eikä se ole ensinkään paha. Pitäähän meillä olla miehiä, jotka voivat ennakolta estää yksityisyrittäjiä harjoittamasta petkutusta.

Uuteen talouspolitiikkaan siirtymisen aikana Vladimir Iljitš kosketteli usein kysymystä yksityiskauppiasta ja tuli sellaiseen johtopäätökseen, että on sallittava heidän olemassaolonsa, sillä oli mahdollisimman nopeasti kehitettävä tavaravaihtoa ja opettava kommunisteillemme kauppatyötä. Se voitiin tehdä vain ottamalla oppia yksityiskaupankäynnistä. Yksityisliikkeiden kauppatekniikan esimerkillä opetimme työntekijöitämme käymään kauppaa ja kehitimme joudutetulla vauhdilla tavaravaihtoa maassamme. Se tuli tietenkin meille kalliiksi, mutta muuta keinoa ei ollut.

Oli ankarasti valvottava, ettei yksityiskauppias päässyt petkuttamaan meitä. Meidän tarkoituksenamme oli yksityiskaupiaan aloitteellisuuden ja kokemuksen hyväksikäyttäminen ja sittemmin yksityiskauppiaan täydellinen syrjäyttäminen kaikesta tavaravaihdosta, yksityisen kaupankäynnin lopettaminen, kaiken tavaravaihdon järjestäminen kommunistisen aloitteellisuuden pohjalla, tavaravaihdon keskittäminen Neuvostomaan osuuskuntien ja Neuvostovaltion käsiin.

Iljitšin antama evästys oli meille ohjeena kaikissa töissämme niin markkina- kuin pörssiasioissakin, mutta sairautensa takia Vladimir Iljitš ei enää voinut tukea meitä tässä sangen vaikeassa ja monimutkaisessa työssä...

Kerran syksyllä 1923 kulkiessani Kansankomissaarien Neuvoston käytävällä kohtasin huolestuneen, johonkin kiirehtivän Maria Iljinitšnan ja sitten vielä kaksi toveria. Heidän perässään kulki joku kiireesti tuoden rullatuolia ja matkahuopaa. ...Vladimir Iljitš oli Gorkin huvilassa ollessaan alkanut ikävöidä työtä, mennyt omavaltaisesti autovajaan, käskenyt autonkuljettajaa käynnistämään auton ja viemään hänet Kremliin. Lenin oli tullut sinne, pistäytynyt Kansankomissaarien Neuvostoon... katsahtamaan... Kohta hänet vietiin kiireisesti takaisin Gorkiin. Krem-lissä häntä kuljetettiin rullatuolissa. Hänen mieltään ei haluttu kiihdyttää. Kaikki jotka hän tunsu menivät pois hänen näkyvis-tään, minä menin tsaari-tykin taakse. Vladimir Iljitšin mukana olivat Maria Iljinitšna, lääkäri ja vartio. Kulkiessaan tsaari-tykin ohi V. I. Lenin nosti lavealla eleellä kättään, otti lakin pääsfään ja tervehti minua heiluttaen lakkia ilmassa. Tulin pois piilopaikastani ja tervehdin myös häntä. Sen jälkeen minulla ei enää ollut tilaisuutta tavata toveri Leniniä.

